WAS POPE PIUS XII "HITLER'S POPE"?

Florinela Naciu-Ruşcea (Giurgea)
PhD. student, University of Medicine, Pharmacy, Science, and Technology of Târgu Mureş

Abstract:The role of Pope Pius al XII-lea (Eugenio Pacelli) during the World War II is a highly controversial one, as a result of the fact that the archives of the Vatican are still closed. For many years, this Pope was accused of lack of reaction regardind to the Holocaust's deportations and exterminations, and he was even called „Hitler's Pope".
The problem turned out to be a sensitive issue for the Papacy after the war, and remain so even in our days. At present, the Papacy tries a rehabilitation of him, a very important step in that direction being the announcement of the anticipated opening of the documents, in order to clarify the role of the Pope Pius al XII-lea during the World War II, decided by Pope Francisc, and conferences which are dedicated to the Papacy of those terrible years.

Keywords: Papacy, Pope Pius al XII-lea, Holocaust, role, documents

Rolul Papei Pius al XII-lea (Eugenio Pacelli), în timpul celui de Al Doilea Război Mondial este unul extrem de controversat, în condițiile în care arhivele Vaticanului sunt încă secrete, regula fiind ca acestea să fie deschise după 70 de ani de la încheierea unui pontificat. Mult timp, acestuia i s-a reproșat lipsa de reacție în legătură cu deportările și exterminările Holocaustului petrecut atunci, punându-i-se chiar eticheta de „Papa lui Hitler". Dat fiind că documentele existente în arhiva Vaticanului nu sunt încă disponibile, pentru perioada în care a fost Papă Pius al XII-lea (1939-1958), am încercat să stabilim ce atitudine a avut vizavi de Holocaust din manifestările sale publice - enciclicele și discursurile difuzate la radio, ca și din alte surse indirecte.

În septembrie 1939, luna în care Polonia a fost invadată de Germania, moment care a declanșat cel de Al Doilea Război Mondial, într-o întâlnire cu pelerini germani, Papa i-a îndemnat să se roage pentru "*o pace cu onoare*", într-un moment atât de grav, în care "*războiul a izbucnit pentru toate popoarele și este un flagel teribil*"[1].

Papa Pius al XII-lea s-a întâlnit, tot în septembrie 1939, cu un grup de polonezi rezidenți la Roma, ocazie cu care le-a transmis un mesaj de compasiune și solidaritate, difuzat și public, la radio. Papa le-a spus polonezilor, catolici, că au venit să ceară binecuvântarea într-un moment tragic pentru țara lor, dar și pentru Europa în care sute și mii de oameni suferă, cu trupul și sufletul, din cauza războiului, în care mame și soții plâng pentru cei de pe front și i-a încurajat, arătând că poporul lor a experimentat și agonia și moartea aparentă, dar și zile de recuperare și înviere.

Potrivit Papei, de-a lungul istoriei, poporul polonez și-a pierdut teritoriul, independența, proprietățile, dar niciodată credința. El i-a îndemnat pe polonezi să nu-și piardă credința nici atunci, arătând că trebuie să crezi în Providență în clipele cele mai grele, precizând că le oferă binecuvântarea sa apostolică nu numai celor prezenți, ci și tuturor celor care sunt copiii națiunii poloneze[2].

[1] http://w2.vatican.va/content/pius-xii/de/speeches/1939/documents/hf_p-xii_spe_19390926_pellegrini-tedeschi.html, accesat în 3.01.2019.
[2] http://w2.vatican.va/content/pius-xii/fr/speeches/1939/documents/hf_p-xii_spe_19390930_pellegrini-polacchi.html, accesat în 3.01.2019.

BDD-A29606 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 09:10:42 UTC)

În prima sa enciclică, "*Summi Pontificatus*", din 20 octombrie 1939, Papa Pius al XII-lea a făcut din nou referire la război, la timpul în care îi parvin știri îngrijorătoare despre *"furtuna înfricoșătoare care s-a pornit cu furie în ciuda tuturor eforturilor sale de a o evita"*[3], arătând că inima sa este sfâșiată de angoasă când se gândește la nenumărații oameni care până atunci își duceau existența pașnic și care se confruntă cu semințele urii și violenței. Tocmai din cauza acestei viziuni apocaliptice, a spus Papa, are datoria de a deschide cu și mai mare insistență ochii și inimile celor care cred în Dumnezeu că El este singura salvare. Pius al XII-lea a amintit cuvintele din Exod, potrivit cărora orele de deziluzii dureroase sunt adeseori ore de har și "*calea spre Dumnezeu*", adăugând că slăbirea credinței în Dumnezeu și Isus Hristos, ca și întunecarea, în mintea oamenilor, a principiilor, a condus la dispariția unui fundament al stabilității. El a făcut în mai multe rânduri referiri la "*dușmanii lui Hristos*", îndemnând la o vigilență mai mare și o rezistență mai determinată contra acestora, pe care i-a descris ca "*victime ale lașității, slăbiciunii și nesiguranței*":

"7. Care dintre <soldații lui Hristos> - ecleziastic sau mirean - nu se simte el însuși incitat și stimulat la o vigilență mai mare, la o rezistență mai determinată, de imaginea tot mai mare a dușmanilor lui Hristos; în timp ce simte că exponenții acestor tendințe neagă sau în neglieză în practică adevărurile înviorătoare și valorile inerente în credința în Dumnezeu și în Hristos; așa cum percepe o rupere fără motiv a tablelor cu poruncile lui Dumnezeu pentru a fi înlocuite cu altele și alte standarde, în care spiritul Predica de pe munte și a Crucii nu are loc?

8. Cine a putut observa fără durere profundă recolta tragică a unei astfel de deșertări asupra celor care în zilele de calm și de securitate au fost numărați printre cei ce îl urmează pe Hristos, dar care - creștini, din păcate, mai mult în nume decât în realitate - în ceasul în care le-a fost solicitată rezistența și efortul și suferința, pentru o inimă care să facă față persecuției ascunse sau deschise, au căzut victime ale lașității, slăbiciunii, nesiguranței; care, loviți de teroare, înainte de sacrificiile implicate de o profesie de credință creștină a lor, nu s-au putut sustrage de la a bea din potirul amar al celor credincioși lui Hristos?[4].

Mai mult, Papa Pius al XII-lea a spus că va merge fără ezitare pe drumul deschis de Papa care l-a precedat, Pius al XI-lea, afirmând că toți cei care intră în casa Domnului, indiferent de originea lor, sunt copiii Lui și au drepturi egale. El a făcut o referire la problema raselor, arătând că cei 12 apostoli ai lui Hristos erau din diferite popoare și rase, precum și una explicită la evrei, precizând că învățătura Bisericii arată că omul este după chipul Celui care l-a creat, fără deosebire de origine, pentru că "Scopul lui Hristos este totul și în toate".

"47. Predecesorul nostru imediat, fie-i memoria sfântă și venerată, aplicând aceste norme unei întrebări delicate, a luat niște decizii generoase care sunt un monument, pentru ceea ce gândea și intensitatea spiritului său apostolic. Nu trebuie să vă spunem că intenționăm să continuăm fără ezitare pe această cale. Cei care intră în Biserică, indiferent de originea lor sau de vorbirea lor, trebuie să știe că ei au drepturi egale ca și copii în Casa Domnului, unde prevalează legea lui Hristos și pacea lui Hristos.

48. În conformitate cu aceste principii de egalitate, Biserica susține cultivarea clerului nativ și creșterea treptată a numărului de episcopi nativi. Pentru a exprima aceasta, intenția Noastră, am ales Sărbătoarea lui Hristos Împăratul ca să îi creștem la demnitatea episcopală, la mormântul celor 12 apostoli, foarte diferiți ca popoare și rase. În mijlocul contrastelor disruptive care împart familia umană, poate acest act solemn să vestească tuturor Fiilor noștri, împrăștiați peste tot în lume, că spiritul, învățătura și lucrarea bisericii nu poate fi niciodată alta decât ce Apostolii au predicat: <să pună noul om în care sunt reînnoite cunoștințele, în conformitate cu imaginea pe care El a creat-o în om. Unde nu se pune problema de neamuri sau evrei, de circumcizi sau netăiați

[3]http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_20101939_summi-pontificatus.html, accesat în 3.01.2019.
[4]Idem.

BDD-A29606 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 09:10:42 UTC)

împrejur, de barbari sau sciți, legați sau liberi. Căci Hristos este totul și în toți>"(Coloseni iii., 10, 11)"[5].

Papa a mai spus că în acele zile oamenii se uită cu teroare la abisul în care i-au adus erorile datorate desprinderii de măreția Legii divine și de abandonarea principiilor morale, cerându-le celor care pot să ajute victimele războiului să o facă, și a făcut un apel, "*în acest moment de critic pentru Biserică și pentru umanitate*" la rațiune, citând din Ecleziast: "*e mai bună înțelepciunea, decât armele războiului*"[6].

Mai mult, potrivit profesorului Matteo Napolitano, Papa Pius al XII-lea nu a retras ambasadorii Sfântului Scaun din niciuna din țările ocupate de naziști refuzând astfel să le recunoască / legitimeze cuceririle[7].

În 2 iunie 1940, Papa Pius al XII-lea a ținut un nou discurs, "*Semper dolce" / "Întotdeauna dulce*", adresat tuturor popoarelor căzute sub ocupație străină, în care a vorbit despre o Europă a credinței și civilizației creștine, încercată de distrugerea vastă și ruina și suferințele crude, care se acumulează și răspândesc în multe regiuni prospere, de repercusiunile triste - economice, sociale, dar și religioase și morale și dure ale conflictului prelungit care cu acerbă înverșunare ajunge chiar și dincolo de oceane.

Papa a arătat că intensitatea războiului a făcut ca pagubele materiale să se ridice la proporții gigantice; însă aceste pagube externe nu se pot compara cu prăbușirea intimă și distrugerea patrimoniului spiritual și moral și a făcut din nou apel la o pace onorabilă și de durată. Papa a continuat, exprimând dragostea paternă a Bisericii atât pentru fiii săi din Germania și statele aliate, cât și pentru poporul polonez și alte popoare nobile, pentru ale căror suferințe se roagă și-și pune încrederea în Dumnezeu, cerându-le să aibă răbdare și credință în El[8].

Peste un an, Papa Pius al XII-lea deplângea din nou atmosfera dureroasă creată de război, care "*lună după lună, sezon dupa sezon și an după an extinde furtuna într-un spațiu tot mai mare, fără frontiere, dincolo de fiecare țărm, în schimbări și forme și ruine tot mai imense. Caracterul tragic al situației lumii, precum și latura umană a laturii morale și religioase, cer o muncă și mai mare pentru a exprima către credincioși dragostea Păstorului universal, deschis să îmbrățișeze toate popoarele*"[9].

În iulie 1943, la primirea noului ambasador al Germaniei la Vatican, Papa a transmis mesajul că orice efort pentru a asigura pacea și libertatea poate conta pe sprijinul și cooperarea Bisericii Catolice, care e gata să îl promoveze[10].

În 1 septembrie 1943, Papa Pius al XII-lea a rostit la radio un mesaj, cu ocazia împlinirii a 4 ani de la "*oribila izbucnire a războiului cel mai formidabil, distructiv și devastator din toate timpurile, a cărui viziune îngrozește pe oricine cu sufletul său piept și sentimente de umanitate*"[11]. Un act cu atât mai curajos cu cât Italia era sub dublă ocupație.

"*Presimțind un astfel de dezastru universal, amenințând marea familie umană, am adresat, cu câteva zile înainte de izbucnirea ostilităților, la 24 august 1939, guvernelor și popoarelor un apel: Nimic - am spus - nu este pierdut cu pacea. Totul se poate pierde odată cu războiul! Vocea noastră a ajuns la urechi, dar nu a luminat intelectul și nu a coborât în inimi. Spiritul violenței a*

[5]Ibidem.
[6]Ibidem.
[7]citat în https://insidethevatican.com/magazine/editorial/dossier/pope-pius-xii-and-the-vatican-archives/, accesat în 3.01.2019.
[8]http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1940/documents/hf_p-xii_spe_19400602_sempre-dolce.html, accesat în 3.01.2019.
[9]http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1941/documents/hf_p-xii_spe_19411003_roman-rota.html, accesat în 3.01.2019.
[10]http://w2.vatican.va/content/pius-xii/de/speeches/1943/documents/hf_p-xii_spe_19430705_ambasciatore-germania.html, accesat în 3.01.2019.
[11]http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1943/documents/hf_p-xii_spe_19430901_iv-anniv-guerra.html, accesat în 3.01.2019.

BDD-A29606 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 09:10:42 UTC)

câştigat peste spiritul înţelegerii şi înţelegerii: o victorie care a fost o înfrângere", a spus atunci Papa.

El a adăugat că, în pragul celui de al cincilea an de război, acest avertisment s-a adeverit chiar şi pentru cei care au crezut că operaţiunile militare vor fi rapide, în faţa realităţii tragice şi a ruinelor şi că îl imploră stăruitor pe Dumnezeu Atotputernic să deschidă calea către inimile şi deciziile oamenilor, în ale căror mâini stă destinul omenirii afectate:

"*Peste tot popoarele vin să mediteze, cu ochii spre ruine. Adevărata înţelepciune este să-i încurajezi şi să-i sprijini în încercările lor. Pentru a le descuraja ar fi o orbire fatală. Pentru fiecare pământ, sufletul popoarelor este înstrăinat de cultul violenţei şi îşi contemplă condamnarea meritată în masele oribile de moarte şi distrugere. În toate naţiunile, aversiunea faţă de brutalitatea metodelor unui război total creşte, ceea ce duce la depăşirea oricărei limite cinstite şi a oricărei reguli a dreptului divin şi uman. (...) După atât de multe tratate rupte, după atâtea convenţii rupte, după atâtea promisiuni rupte, după atât de multe schimbări contradictorii în sentimente şi fapte, încrederea între naţiuni este diminuată şi a căzut atât de adânc pentru a elimina inima şi curajul de fiecare rezoluţie generoasă*"[12].

El a făcut un nou apel la pace către toţi cei responsabili, îndemnându-i să nu recurgă la acte care să tulbure dorinţa popoarelor de pace "*prin acte care, în loc să încurajeze încrederea, să reaprindă ura şi să întărească scopul rezistenţei*", ci, dimpotrivă, prin acte corecte, "*să dea tuturor naţiunilor speranţa bine întemeiată a unei păci demne, care nu ofensează nici dreptul lor la viaţă, nici sentimentul lor de onoare*". El a insistat pe ideea că "*puterea adevărată nu se teme de a fi generoasă*", amintind cuvintele Mântuitorului „*Fericiţi făcătorii de pace*":

"*Binecuvântaţi sunt cei care aud vocile rugătoare ale mamei, care le-au dat viaţa copiilor lor, pentru ca ei să crească în credinţă şi fapte generoase, să nu ucidă şi să fie ucişi; cei care pleacă urechea la motivele chinuite ale familiilor grav rănite de separările forţate, strigătele din ce în ce mai insistente ale oamenilor, după multă suferinţă, greutăţi şi durere. (...) Dar vai de cei care în acest moment teribil nu se ridică la conştiinţa deplină a responsabilităţii lor pentru soarta popoarelor, care construiesc puterea lor pe nedreptate, opresiune şi tortură. (...) mânia lui Dumnezeu va veni peste ei până la capăt (vezi I Thess 2, 16)!*"[13].

În 1944, Papa Pius al XII-lea a avut de asemenea mesaje publice, de îmbărbătare, către colonia poloneză din Roma, amintind de imnul mândru al lui Wybicki: "*Nu, Polonia nu s-a terminat!*"[14] şi către "*soldaţii din armata poloneză, dragi inimii noastre pentru fidelitatea lor faţă de Hristos şi Biserica sa, dragi de două ori, din cauza rănilor şi a durerilor din patria iubită*".

Papa a vorbit de una dintre cele mai eroice şi dureroase tragedii din istoria acestei ţări, exprimând gânduri de caritate creştină şi arătând că va ridica mereu vocea pentru a inspira un sentiment al omenirii contra ororilor şi atrocităţilor unui război atât de teribil, cerându-le să aibă speranţă, curaj şi încredere[15].

În primul Crăciun după război, Papa a rostit mesajul intitulat *"Negli ultimi sei anni" / "În ultimii şase ani",* în care a mulţumit lui Dumnezeu că omenirea nu mai trăieşte clipele în care inimile sunt cuprinse de groază şi de moarte şi a pus accentul pe nevoia de reconstrucţie şi mai ales de pace – o idee care se va regăsi în toate mesajele Papilor care i-au urmat. El a vorbit despre sentimentele pe care le-a avut în ultimii ani, în ajunul Naşterii Domnului:

"În ultimii ani, noi toţi, Venerabili fraţi şi fii preaiubiţi, a trebuit să gust, în ajunul Naşterii Domnului, contrastul amar între bucuria sentimentelor sfinte, unirea intimă şi fraternă în slujba Domnului, care cu draga ocazie a Crăciunului se infuzează în minte, şi trista răzbunare şi răzbunarea răzbunării, predominând în lume; printre accentele dulci ale lui Gloria în excelesis

[12]Idem.
[13]Ibidem.
[14]http://w2.vatican.va/content/pius-xii/fr/speeches/1944/documents/hf_p-xii_spe_19441115_colonia-polacca.html, accesat în 3.01.2019.
[15]http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1944/documents/hf_p-xii_spe_19440915_militari-polacchi.html, accesat în 3.01.2019.

BDD-A29606 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 09:10:42 UTC)

Deo și în terra pax hominibus, și vocile discordante ale urii în vuietul unui război fratricidal; între claritatea dulce a Betleemului și strălucirea sinistră a incendiilor; între strălucirea radiantă care strălucește de pe fața Fiului ceresc și semnul lui Cain, care va rămâne mult timp impregnat pe fața secolului nostru"[16].

El a vorbit despre suspinul de ușurare al tuturor, că acel conflict sângeros s-a terminat, mai întâi în Europa, apoi în Asia, ca răspuns la multele rugăminți fierbinți din acei lungi ani de lupte și despre faptul că, din nou, familia umană va sărbători din nou, grație milei divine, petrecerea de Crăciun. Deci, a spus Papa, acest Crăciun este un timp de așteptare, de speranță și rugăciune către Fiul lui Dumnezeu care a devenit om, Dumnezeul păcii. Pius al XII-lea a atras însă atenția că va dura mult timp până la adevărata pace:

"Pacea pământului? Adevărata pace? Nu, ci doar expresia <postbelică>, dureroasă și prea semnificativă! Cât timp va dura pentru a vindeca răutatea materială și morală, cât de mult efort să vindecă atâtea răni! Ieri distrugerile, calamitățile, mizeria au fost semănate pe teritorii imense; iar acum se pune problema reconstrucției, oamenii abia încep să conștientizeze de cât de multă perspicacitate și prudență, de cât de multă dreptate și bine va fi nevoie pentru a aduce lumea înapoi de la ravagiile și ruinele fizice și spirituale, la dreptate, la ordine și la pace"[17].

Papa a anunțat cu acel prilej o nouă consistență în ce privește Biserica, începând de la viitorii cardinali, care să reflecte ceea ce înseamnă universalitatea Bisericii – adică să reprezinte cât mai multe popoare și rase, astfel încât să strălucească în ochii tuturor oamenilor, ca participanți la grandoarea și universalitatea sa. Papa a vorbit și despre unitatea indivizibilă a Bisericii, arătând că ea a fost tot timpul în centrul istoriei umanității și a vindecat și unit forțele umanității divizate. Potrivit Papei, individualismul statelor și naționalismul din ultimul secol au căutat să slăbească această unitate a Bisericii, iar de aici a rezultat totalitarismul. Într-un cuvânt, tot ce a fost fără și de multe ori chiar împotriva Bisericii a condus la mormântul libertății umane sănătoase, o lume în care brutalitatea și barbaria au făcut ca lumea să se simtă mai singură și mai nesigură ca niciodată. Acum, în aceste timpuri tulburate, Biserica trebuie să fie supranațională, pentru viitor, să îmbrățișeze toate națiunile și popoarele cu aceeași dragoste, pentru ca acestea să se poată dezvolta și să se simtă parte a unei Case din ce în ce mai solidă, o Casă pentru toți, fără excepție, a spus el. Biserica trebuie să fie ceea ce Sfântul Augustin a elogiat în „*Cetatea lui Dumnezeu*" – un loc pentru toate popoarele, în care diferențele dintre ei nu sunt menite a distruge, ci sunt direcționate către unul și același scop final, al păcii pe pământ. Vorbind despre opera păcii ce va trebui clădită, Papa Pius al XII-lea a spus că nu se va referi la soluții practice, ci va enunța câteva principii pentru conducătorii chemați să facă față unei provocări imense, nemaiîntâlnite până atunci, ca număr, mărime și dificultate a problemelor ce trebuiau rezolvate, după 30 de ani de războaie mondiale, catastrofe economice și enormă sărăcie. El a chemat conducătorii afacerilor publice ale statelor să acționeze cu bunăcredință și înțelepciune politică, pentru o pace adevărată și durabilă:

"Actuala oră necesită în mod imperios colaborare, bunăvoință, încredere reciprocă a tuturor popoarelor. Motivele pentru ură, răzbunare, rivalitate, antagonism, concurență neloială și necinstite trebuie să fie ținute departe de dezbateri și rezoluții politice și economice. Greutatea dublă și măsura dublă, ambele sunt abominabile față de Dumnezeu. Oricine solicită pdepsirea greșelilor cu pedeapsa justă a infractorilor din cauza crimelor lor, trebuie să aibă grijă să nu facă ceea ce le reproșează altora ca fiind vinovăție sau crimă. Cine dorește reparații, trebuie să le ceară pe baza ordinii morale, a respectului pentru drepturile inviolabile ale naturii, care rămân chiar și în cei care sunt predați necondiționat câștigătorului. Cei care cer de securitate pentru viitor, nu trebuie să uite că singura garanție adevărată constă în forța sa internă, care rezidă în protecția familiei, a copiilor, a locului de muncă, în dragoste frățească, abandonarea urii, a persecuțiilor sau înjosirea nedreaptă a cetățenilor cinstiți, în acordul loial dintre stat și stat, între popor și popor. În

[16] http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1945/documents/hf_p-xii_spe_19451224_negli-ultimi.html, accesat în 3.01.2019.
[17] Idem.

BDD-A29606 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 09:10:42 UTC)

acest scop, este necesar ca toți să se abțină de la a crea în mod artificial, cu puterea banilor, o cenzură arbitrară, judecăți unilaterale, declarații false, așa-numita opinie publică, care deplasează gândul și voința alegătorilor ca bastoanele scuturat de vânt. Aceasta dă valoarea datoriei pentru majoritatea reală, formată din toți cei care trăiesc cinstit și liniștit munca lor în rândul familiilor lor și doresc să facă voia lui Dumnezeu. În ochii lor, disputa pentru frontiere mai favorabile, lupta pentru comorile pământului, chiar dacă acestea nu sunt în mod necesar a priori și lipsit de etică în sine, constituie încă un joc periculos, care nu poate fi abordat în cazul în care nu prezintă risc de a provoca o grămadă de ruine și de moarte. Marea majoritate, a părinților și a mamelor bune, dorește să protejeze și să apere viitorul copiilor lor împotriva creanței fiecăreia dintre puterile politice, împotriva totalitarismului arbitrar al statului puternic.

Puterea statului totalitar! Ironie crudă și sângeroasă! Întreaga suprafață a globului, roșie cu sângele vărsat în acești ani îngrozitori, proclamă tirania unei astfel de stări. Clădirea păcii se va odihni peste un pat de colaps și amenințat întotdeauna, în cazul în care nu a pus capăt unui astfel de totalitarism, care reduce omul să fie mai mult decât un pion în jocul politic, un număr în calcule economice", a spus Papa, adăugând că acesta, cu o cruzime prost deghizată, pune milioane de oameni, sute de mii de familii, în mizeria cea mai sordidă, îi dezrădăcinează din casele și de pe pământul lor, și de la o civilizație și o cultură, pentru a căror formare au lucrat generații întregi.

Papa s-a referit și la cei care stabilesc granițe arbitrare, vorbind despre necesitate, dreptul la migrație și la dorința de colonizare care "*constituie un sistem contrar demnității și binelui omenirii*" și arătând că, potrivit ordinii divine, în mijlocul tuturor lucrurilor nu trebuie să stea voința și puterea grupurilor de interese și schimbătoare de interes, ci omul din mijlocul familiei și al societății, cu munca sa.

"Totalitarismul statului puternic este incompatibil cu o democrație adevărată și sănătoasă. Ca un bacil periculos, el otrăvește comunitatea națiunilor și o face incapabilă să fie garantul securității individuale. Aceasta reprezintă un pericol continuu al războiului. Viitoarea muncă a păcii vrea să înlăture din lume orice utilizare agresivă a forței, orice război ofensiv. Cine nu ar putea să primească un astfel de scop cu adevărat, în special punerea sa efectivă în aplicare? Dar acest lucru nu ar trebui să fie doar un gest bun, este necesar să excludem orice opresiune și arbitrariul din interior și din exterior. În fața acestei stări incontestabile de lucruri, rămâne o singură soluție: întoarcerea la Dumnezeu și ordinea stabilită de Dumnezeu. Cu cât mai mult se ridică vălurile din jurul creșterii forțelor care au declanșat războiul, cu atât mai mult devine clar că ele erau moștenitorii, purtătorii și continuatorii erorii al cărei element esențial au fost indiferența, subversiunea, negarea și disprețul gândului și principiilor creștine.

Deci, dacă rădăcina răului se află aici, există un singur remediu: a reveni la ordinea stabilită de Dumnezeu între stat și popor și reîntoarcerea la adevăratul creștinism, în stat și între state. Nici nu se poate spune că aceasta nu este o politică realistă. Experiența ar fi trebuit să-i învețe pe toți că politica orientată spre adevărurile veșnice și legile lui Dumnezeu este cea mai reală și mai concretă a politicilor. Realistii politici, care altfel gandesc, creează doar ruine", a spus Papa.

În final, Papa și-a îndreptat un ultim gând a fost îndreptat spre prizonierii de război și deținuții politici, spunând că se gândește cu tristețe la cei care, în ciuda încetării războiului, sunt nevoiți să-și petreacă sărbătorile departe de familie și toți cei dragi și se roagă ca îngerul Crăciunului să le aducă alinare, speranță și lumină, că se vor întoarce cât mai repede la căminul și ocupațiile lor normale din timp de pace.

Mesajul arată destul de clar intenția Papei de a se implica în tratativele de pace și de a afirma Biserica drept actor relevant în relațiile internaționale. Este posibil ca prin aceste ambiții, de după război, când și-a exprimat clar dorința ca Sfântul Scaun să participe la tratativele de pace, să își fi atras eticheta de "Papa lui Hitler" și reprosul lipsei de reacție față de ororile Holocaustului.

După anunțul exprimat, ca Papa să participe la tratativele de pace, Stalin a întrebat ironic:

BDD-A29606 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 09:10:42 UTC)

"*Dar câte divizii are Papa*?"[18]. Relațiile erau în mod evident încordate, cu atât mai mult cu cât, ca și predecesorul său, Pius al XII-lea a avut o poziţie anticomunistă intransigentă recunoscută, el văzând în comunism "*un bastion al imperialismului şi al reacţiunii*"[19].

În aceste condiții, se prea poate ca eticheta de "Papa lui Hitler" să fi fost o mișcare de propagandă, din partea sovietică.

În 1953, la moartea dictatorului rus, Papa Pius al XII-lea a spus "*Acum va vedea câte divizii avem*", iar în mesajul de Crăciun din 1956, referindu-se la unele tendinţe apărute în lumea catolică, ce vizau "*coexistenţa*" şi "*căutarea dialogului*" cu lumea comunistă[20], el a avertizat că, citățm, "*Nu poţi sta la masă şi cu Dumnezeu şi cu inamicii săi*".

Un fapt semnificativ îl reprezintă recunoașterea de care a avut parte post-mortem. Astfel, la funeraliile Papei, din 1958, Golda Meir, ministru de Externe al Israelului la acea dată, a spus în mesajul de condoleanțe că *"Atunci când cel mai înspăimântător martiriu a lovit poporul nostru, în timpul celor zece ani de teroare nazistă, glasul Pontifului s-a ridicat în favoarea victimelor"* și l-a numit *"un mare servitor al păcii"*[21].

Iar rabinul-șef al Romei din 1945, Emilio Zolli, devenit catolic apoi, a afirmat că *"niciun erou în întreaga istorie a evreilor nu a fost mai militant, nu a luptat mai acerb și mai eroic ca Papa Pius al XII-lea"*.

Un alt lider proeminent, rabinul David G. Dalin a reacționat printr-o carte dedicată mitului "Papei lui Hitler", în care a spus că, pe baza cercetărilor pe care le-a făcut, a ajuns la o concluzie exact opusă [22] celei care îl acuză de colaborare cu naziștii.

"*În secolul al XX-lea, poporul evreu nu a avut un prieten mai mare decât el. În timp ce 80% dintre evreii europeni au murit în anii aceia, 80% dintre evreii italieni au fost salvaţi. Trebuie să fi avut legătură cu intervenția Papei Pius al XII-lea, care a salvat zeci de mii de evrei italieni, în special din Roma. În timpul ocupației naziste a Romei, începând din octombrie 1943, se estimează că au fost primiţi şi salvaţi de la deportarea în lagărele de concentrare naziste nu mai puţin de 3.000 de evrei, în Castel Gandolfo, reşedinţa de vară a Papei. Nu a existat nicăieri în Europa în țările ocupate de naziști un loc în care să fie adăpostiți și ascunși atât de mulți evrei ca în castel Gondolfo, unde Papa s-a îngrijit chiar ca aceștia să primească mâncare cosher. În ciuda criticilor și speculațiilor, cele petrecute la castel Gondolfo au avut la bază aprobarea și implicarea Papei Pius al XII-lea. Multe dintre cărți nici nu menționează castel Gondolfo în acest context, iar cele câteva care o fac zic că a fost drăguț, dar n-a avut nicio legătură cu Papa. Dar numai la Roma, în 155 de mănăstiri au fost adăpostiți și ascunși 5.000 de evrei, ca și în clădirile Vaticanului. Asta nu s-ar fi putut întâmpla fără intervenția directă a Papei. Am scris această carte pentru a corecta o nedreptate care i se face în istorie acestui mare om, a cărui reputație și moștenire au fost deturnate. Pius al XII-lea fost una dintre puținele voci de acest fel din epocă, ca și Winston Churchill, iar când vorbesc cu audiența evreiască spun așa: dacă el ar fi fost cu adevărat Papa lui Hitler, una dintre criticile cele mai devastatoare ar fi venit din partea studenților evrei și jurnaliști, dar ei îl apără*", a spus rabinul.

El a susținut că evreii îi sunt recunoscători Papei pentru că i-a salvat, iar tăcerea lui a fost o strategie menită să protejeze evreii de la deportare, întrucât o denunţare explicită a nazismului de către Papă nu ar fi dus decât la represalii.

Problema, una deosebit de sensibilă pentru Papalitate după război, este de actualitate. În 2013, într-o încercare de reabilitare a Papei Pius al XII-lea și a instituției Sfântului Scaun în sine,

[18]https://www.rfi.ro/politica-101577-pagina-de-istorie-povestea-papa-pius-stalin-refuzat-participarea-conferinta, accesat în 3.01.2019.
[19]Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of Church and State on the International Plane*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1959, p. 348.
[20]Idem.
[21]În https://www.nytimes.com/1982/10/26/opinion/l-what-golda-meir-thought-of-pope-pius-xii-245767.html, accesat în 3.01.2019.
[22]https://www.youtube.com/watch?v=VJEHQuTYVXc, accesat în 3.01.2019.

BDD-A29606 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 09:10:42 UTC)

Papa Francisc a anunțat deschiderea anticipată a tuturor documentelor din arhiva Vaticanului, care să lămurească rolul jucat de Pius al XII-lea în timpul teribile perioade a celui de Al Doilea Război Mondial. În așteptarea deschiderii anticipate a tuturor documentelor, lumea academică a reacționat deja, în 2014 fiind organizată la Roma o conferință internațională dedicată acestuia[23], luările de poziție fiind favorabile Papei.

BIBLIOGRAPHY

Graham, Robert A., *Vatican Diplomacy. A Study of Church and State on the International Plane*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1959.
Stehle, Hansjakob, *Eastern Politics of the Vatican 1917-1979*, Ohio University Press, 1978.

https://insidethevatican.com
https://www.youtube.com
https://www.nytimes.com
https://www.rfi.ro/
http://w2.vatican.va

[23] https://insidethevatican.com/magazine/editorial/dossier/pope-pius-xii-and-the-vatican-archives/, accesat în 3.01.2019.

BDD-A29606 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 09:10:42 UTC)